

Шляхи реалізації розвитку системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі закладені в нормативних документах. Основним завданням національних законодавств щодо професійної підготовки фахівців аграрної галузі є закріплення на законодавчому рівні вимог і умов щодо якісного надання освітніх послуг, що забезпечують матеріальні та духовні прагнення суб'єктів освіти.

Висновки. Отже, у статті розглянуто шляхи розвитку професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах ЄС, окреслено перспективи застосування прогресивного європейського досвіду в Україні.

Література

1. Десятов Т.М. Тенденції розвитку неперервної освіти в країнах Східної Європи (друга половина ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук / Т.М. Десятов ; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2006. – 35 с.
2. Кирда А.Г. Тенденції розвитку цілей освіти в розвинених країнах світу і Україні (друга половина ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01 / А.Г. Кирда ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2005. – 26 с.
3. Ляшенко Л.М. Реформування професійної освіти у Фінляндії в умовах глобалізаційних процесів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Л.М. Ляшенко ; АПН України. Ін-т вищої освіти. – К., 2003. – 20 с.
4. Поберезська Г.Г. Тенденції розвитку вищої освіти у країнах Західної Європи та України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01 [Електронний ресурс] / Г.Г. Поберезська ; АПН України. Ін-т вищ. освіти. – К., 2005. – 22 с.
5. Сбруєва А.А. Порівняльна педагогіка : навч. посіб. / А.А. Сбруєва. – Суми : Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 309 с.
6. Фініков Т.В. Сучасна вища освіта: світові тенденції і Україна / Т.В. Фініков. – К. : Таксон, 2002. – 176 с.
7. Papadaki-Klavdianou A., Menkisoglou-Spiroudi O, Tsakiridou E. Quality of agricultural products and protection of the environment: training, knowledge dissemination and certification. // Synthesis report of a study in five European countries. Cedefop Referenceseries; 38, Luxembourg: Official Publication of the European Communities, 2003.
8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.copa-cogeca.be/img/user/file/geopa_info/GEOPA_E.pdf.

ЗАХАРІНА Є.А.

ПІДГОТОВКА ПРОФЕСІЙНО КОМПЕТЕНТНИХ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ПОЗАКЛАСНОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОЗДОРОВЧО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ

В умовах кардинальних змін соціокультурних, соціально-економічних відносин у світі та в країні, в умовах глобалізації й інформатизації суспільства перед вищою освітою стоїть завдання підвищення його якості, що передбачає результатом високий рівень професійної діяльності випускників, відповідність їх професіоналізму вимогам постіндустріального суспільства, готовність до самоосвіти та самовдосконалення. Основна мета вищої педагогічної освіти полягає в підготовці майбутніх учителів, конкурентоспроможних на ринку праці, компетентних, відповідальних, які віль-

но володіють професією, здатних до постійного професійного зростання в конкурентному середовищі.

Аналіз вітчизняних і зарубіжних психолого-педагогічних досліджень у галузі розробки проблеми професійної компетентності розглядали науковці (І.О. Бавтрюков, О.В. Биковська, В.Н. Введенський, Є.Н. Гогунів, О.І. Гура, Л.В. Єлагіна, В.Г. Зазикін, І.О. Зимня, В.Г. Купцова, А.К. Маркова, В.В. Погодін, А.П. Чернишов), але недостатньо уваги до таких аспектів вищої педагогічної освіти як професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи.

Мета статті – охарактеризувати професійну підготовку компетентних майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що формування компетентності майбутніх учителів характеризують такі поняття як: “компетенція”, “компетентність”, “іміджева компетентність”, “комунікативна компетентність”, “спеціальна компетентність”, “професійна компетентність”, “професійна компетентність майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту”, “професійно-педагогічна компетентність”, “професійно-педагогічна компетентність фахівця фізичної культури та спорту”, “психолого-педагогічна компетентність фахівця фізичної культури та спорту”. Розглянемо їх визначення. Так, у “Великому словнику іншомовних слів” поняття “компетенція” трактується як право обізнаної особи або установи судити про що-небудь висловлювати своє вагоме, авторитетну думку [5].

Аналіз психолого-педагогічної літератури, проведений автором, свідчить, що поняття “компетенція” визначається по-різному. Її тлумачать: як здатність застосовувати знання, вміння і виявляти особистісні якості для успішної діяльності у своїй професійній галузі для вирішення проблем в конкретних обставинах (І.О. Бавтрюков) [1, с. 11]; як науково-професійна якість, яка передбачає наявність у нього спеціальної освіти, широкої і спеціальної ерудиції, постійне підвищення ним своєї науково-професійної підготовки (В.Г. Зазикін та А.П. Чернишов) [10, с. 37]; як сукупність наперед заданих знань, умінь і способів діяльності, необхідних людині для продуктивного здійснення відповідної їй діяльності, вона, проявляючись в поведінці та діяльності людини, стає його особистісною якістю, тобто компетентністю (В.Г. Купцова) [13, с. 12]; як міру відповідності знань, умінь і досвіду осіб певного професійного статусу реальному рівню складності виконуваних ними завдань; область повноважень керуючого органу, посадової особи; коло питань, за якими вони володіють правом прийняття рішення (І.В. Погодін) [16, с. 12].

В.Д. Шадріков виділяє компетенції, якими повинен володіти випускник: соціально-особистісними (відносяться до людини як індивіда, суб'єкта діяльності й особистості); соціальними, що визначають її взаємодію з іншими людьми (відносяться до вміння вчитися); загально-професійними: інформаційними (пов'язані з отриманням та обробкою інформації); розрахунковими (пов'язаними з умінням вирішувати професійні завдання з викорис-

танням адекватного математичного апарату); експлуатаційними; управлінськими, організаційними; конструкторськими; проектувальними; економічними, що включають поведінку на ринку праці [18, с. 8].

Науковці у визначенні поняття “компетентність” виокремлюють певні відмінності. Поняття “компетентність” визначають: як “особистісну характеристику людини, яка повноцінно реалізує себе в житті, володіючи відповідними знаннями, вміннями, навичками, досвідом та культурою” (О.В. Биковська) [3, с. 115]; як актуальну, особистісну якість, яка ґрунтується на знаннях, інтелектуально і особистісно-зумовлений досвід соціально-професійної життєдіяльності людини (тобто реальна діяльність в конкретних ситуаціях) (Л.В. Єлагіна) [9, с. 11]; як сукупність наперед заданих знань, умінь і способів діяльності, необхідних людині для продуктивного здійснення відповідної їй діяльності (В.Г. Купцова) [13, с. 11]; як “індивідуальну характеристику рівня відповідності вимогам професії, як психічний стан, що дає змогу діяти самостійно і відповідально, як володіння людиною здатністю й умінням виконувати певні трудові функції” (А.К. Маркова) [15].

В.Г. Зазикін і А.П. Чернишов (1993) подають компетентність у вигляді взаємодіючих і взаємопроникних утворень і розкривають її структуру, в якій виділяють: професійно-змістовний, професійно-діяльнісний, професійно-особистісний компоненти [10, с. 37].

В.Г. Купцова наголошує, що компетентність передбачає не тільки володіння людиною компетенцією, яка охоплює когнітивну і діялісну сферу людини, але і його особистісне ставлення до неї і предмету діяльності (мотиваційна сфера людини [13, с. 12].

Ж.В. Бережна зазначає, що в структурі компетентності присутні такі підструктури: мотиваційна (наявність цілей, прагнень, установок, інтересу, мотивів професійної діяльності), діялісна (володіння знаннями, уміннями, навичками і способами здійснення професійної діяльності), комунікативна (знання, уміння, навички і способи здійснення спілкування і взаємодії з вихованцями), особистісна (сформованість у майбутніх фахівців професійно-важливих рис та якостей особистості) [2, с. 49].

О.В. Биковська зазначає, що у “структурі компетентностей, що становлять основу реалізації компетентісного підходу в позашкільній освіті, присутні такі: пізнавальна компетентність – компетентність, спрямована на оволодіння знаннями про культуру, природу, техніку, суспільство; практична компетентність – компетентність, спрямована на формування практичних вмінь і навичок особистості; творча компетентність – компетентність, спрямована на розвиток творчої діяльності, здібностей, нахилів і уяви особистості; соціальна компетентність – компетентність, спрямована на загальну культуру особистості, здатність до співпраці, самореалізацію та самовизначення” [3, с. 125]. Автор наголошує, що “застосування цих компетентностей у методиці позашкільної освіти забезпечить оволодіння поняттями, знаннями, розширення наукового світогляду; формування практичних

умінь і навичок; розвиток здібностей, нахилів, майстерності, уяви, творчості; загальну культуру особистості, вихованість, здатність до співпраці, прийняття рішень” [3, с. 125].

Науковці характеризують різні види компетентності та визначають такі: так, В.Г. Купцова визначає поняття “іміджева компетентність” як інтегративну якість особистості майбутнього педагога фізичної культури, що має складну системну організацію і являє собою сукупність, взаємодію і взаємопроникнення мотиваційного, когнітивного і діяльнісного компонентів, ступінь сформованості яких відображає готовність і здатність майбутнього педагога фізичної культури ефективно здійснювати іміджмейкінг, удосконалювати свій досвід у цій діяльності та розширювати його межі [13, с. 12].

В.М. Введенський визначає поняття “комунікативна компетентність” як здатність людини встановлювати і підтримувати потрібні контакти з іншими людьми; сукупність знань, умінь і навичок з вербальних і невербальних засобів для адекватного сприйняття і відображення дійсності в різних ситуаціях спілкування; конгломерат знань, мовних і немовних умінь і навичок спілкування, які передбачаються в ході природної соціалізації, навчання і виховання [6, с. 52].

А.А. Бодалева визначає поняття “комунікативна компетентність учителя” як компетентність у педагогічному спілкуванні яка є засобом вирішення навчальних завдань, і соціально-педагогічним забезпечення виховного процесу, і способом організації відносин між учителем і учнями [4, с. 237].

І.О. Зимня зазначає, що структура спеціальної компетентності включає: мотиваційний аспект (готовність до прояву компетентності); когнітивний аспект (володіння знанням змісту компетентності); поведінковий аспект (досвід прояву компетентності в різноманітних стандартних та нестандартних ситуаціях); ціннісно-змістовий аспект (відношення до змісту компетентності та об’єкту її застосування); емоційно-вольовий аспект (регуляція процесу та результату прояву компетентності) [11, с. 25].

Розглянемо визначення поняття “професійна компетентність”. Так, Л.В. Єлагіна визначає поняття “професійна компетентність” як інтегративну якість особистості, яка формується в процесі освоєння майбутнім фахівцем культури професійної діяльності [9, с. 11]. На думку автора, у цьому контексті культура професійної діяльності виступає як узагальнений досвід життєдіяльності в професії, а професійна компетентність є проекцією цього досвіду на певну сферу, галузь професійної діяльності [9, с. 11].

А.К. Маркова визначає поняття “професійна компетентність” як вид праці вчителя, в якій на достатньо високому рівні здійснюється педагогічна діяльність, педагогічне спілкування, реалізується особистість учителя, тобто його праця, в якій досягаються високі результати в навчанні та вихованні школярів [15, с. 8].

І.О. Бавтрюков визначає поняття “професійна компетентність” як готовність і здатність доцільно діяти відповідно до вимог справи, методично організовано і самостійно вирішувати завдання і проблеми, а також самооцінювати результати діяльності у своїй предметній сфері [1, с. 11].

А.К. Маркова виділяє такі види професійної компетентності, як спеціальна компетентність – володіння власне професійною діяльністю на досить високому рівні, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток; соціальна компетентність – володіння спільною (груповою, кооперативною) професійною діяльністю, співпрацею, а також прийнятими в цій професії прийомами професійного спілкування; соціальна відповідальність за результати своєї професійної праці; особистісна компетентність – володіння прийомами особистісного самовираження й саморозвитку, засобами протистояння професійним деформаціям особистості; індивідуальна компетентність – володіння прийомами самореалізації та розвитку індивідуальності в рамках професії, готовність до професійного “старіння”, уміння раціонально організувати свою працю без перевантажень [14, с. 33].

М.І. Дяченко зазначає, що головними передумовами професійної компетентності в педагогічній діяльності є сформованість професійно важливих якостей особистості та психічних станів [8, с. 57].

Ж.В. Бережна визначає поняття “професійна компетентність майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту” як знання, уміння, навички, оволодіння способами і прийомами їх реалізації в професійній діяльності та спілкуванні [2, с. 49].

О.В. Тимошенко зазначає, що “професійна компетентність майбутнього вчителя фізичної культури включає наступні компоненти: потребнісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-технологічний, інтеграційний” [17, с. 24].

І.А. Колеснікова визначає сутність професійно-педагогічної компетентності як інтегральну професійно-особистісну характеристику, яка визначає готовність і здатність виконувати педагогічні функції відповідно до прийнятих у соціумі в конкретно-історичний момент нормами, стандартами, вимогами [12, с. 7].

Є.Н. Гогунів вважає, що в аспекті професійно-педагогічної компетентності фахівця фізичної культури та спорту “в просторі професійної компетентності необхідно виділяти: певне інформаційне поле (теоретичні знання); сферу практичних навичок та вмінь (практичний досвід); реєстр професійно значущих якостей особи (особистісно-діяльнісні якості)” [7, с. 42].

І.О. Бавтрюков визначає поняття “психолого-педагогічна компетентність фахівця фізичної культури та спорту” як універсальну складову професіоналізму, що включає як основні компоненти когнітивний, комунікативний, мотиваційний, емоційний і вольовий, що зумовлює здатність і готовність результативно здійснювати професійну діяльність у різних ситуаціях міжособистісної взаємодії вчителів та учнів на основі сформованості

об'єктивно необхідних психолого-педагогічних знань, розумінь і навичок, а також професійно значущих особистісних якостей (цілових перевірок спрямованості, товариськості, емоційності, рішучості, наполегливості, самовладання, дисциплінованості, сміливості та ін.) [1, с. 11].

Висновки. Підготовка професійно компетентного майбутнього учителя фізичної культури спрямована на оволодіння студентами сучасними педагогічними технологіями необхідними для здійснення позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах. Перспектива подальших досліджень полягає у розробці спеціальних завдань з розвитку та вдосконалення умінь та навичок студентів необхідних для організації та проведення позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи.

Література

1. Бавтрюков И.А. Формирование психолого-педагогической компетентности у будущих специалистов по физической культуре и спорту : автореф. дис. на соис. ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 "Теория и методика профессионального образования" / И.А. Бавтрюков. – Ульяновск, 2009. – 25 с.
2. Бережна Ж.В. Особливості професійної компетентності майбутнього тренера // Ж.В. Бережна // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / редкол.: Т.І. Суценок (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя, 2010. – Вип. 6 (59). – С. 46–51.
3. Биковська О.В. Позашкільна освіта: теоретико-методичні основи : монографія / О.В. Биковська. – К. : ІВЦ АЛКОН, 2008. – 336 с.
4. Бодалева А.А. Общая психодиагностика. Основы психодиагностики, медицинской психотерапии и психологического консультирования / под ред. А.А. Бодалева, В.В. Столина. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1987. – 304 с.
5. Большой словарь иностранных слов [Электронный словарь]. – Режим доступа: <http://www.megaslov.ru/html/k/kompetentnost5.html>.
6. Введенский В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога / В.Н. Введенский // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 51–55.
7. Гогунев Е.Н. Профессионально-психологическая компетентность специалиста по физической культуре и спорту / Е.Н. Гогунев // Теория и практика физ. культуры. – 2005. – № 4. – С. 42–44.
8. Дьяченко М.И. Психология высшей школы : учеб. пособ. для вузов / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. – Минск : Изд-во БГУ, 1981. – 383 с.
9. Елагина Л.В. Формирование культуры профессиональной деятельности будущего специалиста на основе компетентностного подхода (методология, теория, практика) : автореф. дис. на соискание учёной степени д-ра пед. наук : спец. 13.00.08 "Теория и методика профессионального образования" / Л.В. Елагина. – Челябинск, 2008. – 55 с.
10. Зазыкин В.Г. Акмеологические аспекты профессионализма / В.Г. Зазыкин, А.П. Чернышев // Содержание, формы и методы обучения в высшей школе : Обзор информ. ; Научно-исследовательский институт высшего образования. – М., 1993. – Вып. 6. – С. 37–41.
11. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании : авторская версия / И.А. Зимняя. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 40 с.
12. Колесникова И.А. О феномене педагогического мастерства / И.А. Колесникова // Интегрированные основы педагогического мастерства : сб. материалов межвузовских и научно-практических конференций. – СПб., 1996. – С. 3–10.

13. Купцова В.Г. Формирование имиджевой компетентности будущего педагога физической культуры : автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 “Теория и методика профессионального образования” / В.Г. Купцова. – Челябинск, 2008. – 23 с.

14. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М. : Знание, 1996. – 178 с.

15. Маркова А.К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя / А.К. Маркова // Советская педагогика. – 1990. – № 8. – С. 8–10.

16. Погодин В.В. Дидактические условия формирования компетентности в области физической культуры учащихся профессиональных училищ : автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 “Теория и методика профессионального образования” / В.В. Погодин. – Ульяновск, 2007. – 23 с.

17. Тимошенко О.В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / О.В. Тимошенко. – К., 2009. – 38 с.

18. Шадриков В.Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход / В.Д. Шадриков // Высшее образование сегодня. – 2005. – № 9. – С. 8–9.

ІГНАТЮК О.А.

ТВОРЧИЙ САМОРОЗВИТОК ВИКЛАДАЧА ЯК ФАКТОР ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Природа сучасної професійної діяльності педагога вимагає нового педагогічного мислення, ціннісними установками якого є пріоритет індивідуальності мислення над однодумністю, освітніх інтересів особи над стандартною навчальною програмою, саморозвитку, самонавчання над уніфікованим засвоєнням, “передачею” знань. Образ педагога, який представлений у цілях педагогічної освіти, являє собою модель кінцевого результату діяльності – педагога, здатного вільно орієнтуватися в нових тенденціях у розвитку світової цивілізації, таких як глобалізація, перехід до якісно нових технологій, що все разом висуває інші вимоги до життя й діяльності людини; бути готовим до модернізації освітньої діяльності; відповідально і професійно діяти в сучасних умовах вирішення актуальних освітніх завдань – одного з головних – готувати конкурентоспроможну особистість з урахуванням особливостей людини, її здібностей і певної життєвої траєкторії.

У працях видатних мислителів і педагогів різних епох (М.О. Бердяєва, Ф.А.В. Дістервега, І. Канта, П.Ф. Каптерєва, Я.А. Коменського, М.В. Ломоносова, А.С. Макаренка, Й.-Г. Пестолоцці, М.І. Пирогова, Г.С. Сковороди, В.О. Сухомлинського, Л.М. Толстого, К.Д. Ушинського, С. Франка та ін.) ми знаходимо досить ретельний і ґрунтовний підхід щодо з’ясування сутності професійної діяльності викладача, яку за своїм характером давно й однозначно віднесено до творчих видів діяльності, тому вона розглядається як вельми нелегка праця.

Професійна діяльність педагога виявляється не тільки в різноманітні компоненти і взаємозв’язків між ними, а й у їх наявності між цими компо-